

Економічні науки

УДК 657.631.6

Шарманська Валентина Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Шарманская Валентина Николаевна

кандидат экономических наук, доцент

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Sharmanska Valentyna

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Чапля Павло Вікторович

студент

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чапля Павел Викторович

студент

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Chaplia Pavlo

Student of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ ЗВІТУ ПРО РУХ

ГРОШОВИХ КОШТІВ

ОСОБЕННОСТИ АНАЛИЗА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОТЧЕТА О

ДВИЖЕНИИ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ

FEATURES OF ANALYSIS OF CASH FLOW STATEMENT

INDICATORS

Анотація. Аналіз грошових потоків важлива складова діяльності будь-якого підприємства. У статті систематизовано та розглянуто різні підходи до аналізу показників фінансової звітності, які розкривають інформацію про грошові кошти. Зокрема, у статті виділено основні етапи та визначено ключові особливості аналізу даних відображених у звіті про рух грошових коштів.

Ключові слова: грошові кошти, грошовий потік, звіт про рух грошових коштів, аналіз грошових потоків.

Аннотация. Анализ денежных потоков является важной составляющей деятельности любого предприятия. В статье систематизированы и рассмотрены различные подходы к анализу показателей финансовой отчетности, раскрывающие информацию о денежных средствах. В частности, в статье выделены основные этапы и определены ключевые особенности анализа данных, отраженных в отчете о движении денежных средств.

Ключевые слова: денежные средства, денежный поток, отчет о движении денежных средств, анализ денежных потоков.

Summary. Cash flow analysis is an important component of any business. The article systematizes and considers different approaches to the analysis of financial reporting indicators that disclose information about cash. In particular, the article highlights the main stages and identifies key features of the analysis of data reflected in the statement of cash flows.

Key words: cash, cash flow, cash flow statement, cash flow analysis.

Постановка проблеми. Господарська діяльність будь-якого підприємства невід’ємно пов’язана з рухом коштів. Тому важливим аспектом успішного функціонування підприємства є формування ефективної та дієвої системи управління грошовими коштами та їх

потоками. Не зважаючи на важливість якісного аналізу грошових коштів та їх потоків, система аналізу звіту про рух грошових коштів є недостатньо розробленою й потребує додаткової уваги з боку вітчизняних науковців та практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні методи та підходи щодо аналізу грошових коштів та їх потоків здійснювали у своїх працях ряд вітчизняних та іноземних науковців: В. І. Головка, М. В. Голованенко, І. А. Дерун, О. О. Езерська, Г. С. Мельничук, А. А. Сахно, О. Ф. Томчук, Г. М. Филюк та інші.

Метою статті є дослідити основні підходи та розробити пропозиції щодо аналізу показників, відображених у звіті про рух грошових коштів.

Виклад основного матеріалу. Грошові кошти є ключовим ресурсом, з яким взаємодіють усі підприємства, не залежно від галузі, виду діяльності тощо, тому аналіз грошових коштів має бути одним з ключових аспектів діяльності підприємства. Детальний та всеосяжний аналіз грошових ресурсів дозволяє оцінити поточну забезпеченість компанії цим найбільш високоліквідним активом, визначити основні напрями вибуття та притоку грошових коштів, оцінити забезпеченість підприємства коштами на довгострокову перспективу. Крім того, зважаючи на те, що отримання прибутку не завжди передбачає реальне надходження грошових коштів, аналіз грошових потоків дозволяє більш якісно робити висновки щодо результатів діяльності підприємства та його рентабельності.

Основним джерелом для здійснення аналізу є фінансова звітність підприємства, зокрема звіт про рух грошових коштів.

Третя форма фінансової звітності є одним із найкорисніших та досить недооцінених для цілей аналізу фінансових звітів, які формує компанія. Багато аналітиків, управлінців, бухгалтерів досить часто не звертають значної уваги на дану форму звітності при оцінці стану та ефективності діяльності компанії, а приділяють увагу при здійсненні

аналізу передусім більш зручним та зрозумілим звітам – балансу та звіту про фінансові результати. Тому, вкрай важливо визнати, що звіт про рух грошових коштів може відображати суттєву інформацію, яка дає змогу пізнати реальну картину бізнесу більш ефективно, ніж інші звіти.

Наприклад, якщо компанія здійснює реалізацію, такий дохід, за принципом першої події, визнаватиметься і в подальшому відобразатиметься у звіті про прибутки та збитки, навіть якщо реальне надходження коштів відбудеться значно пізніше. З точки зору бухгалтерського обліку, компанія отримала прибуток, що засвідчилося у звіті про фінансові результати. Прибуток, у свою чергу, є основним показником, яким керується компанії при здійсненні своєї діяльності. Однак, слід розуміти, що відображений чистий прибуток не обов’язково означає, що підприємство отримало сплату покупцем своєї заборгованості [9].

Тому, за даними бухгалтерського обліку, компанія може бути прибутковою, але якщо дебіторська заборгованість стане простроченою або взагалі не буде погашена дебіторами, компанія може зіткнутися з серйозними фінансовими проблемами, спричиненими відсутністю реальних грошових надходжень. Навіть високі фінансові результати не можуть гарантувати фінансову стабільність на довгострокову перспективу, тому звіт про рух грошових коштів є важливим інструментом для аналітиків та інвесторів.

Звіт про рух грошових коштів відображає рух грошових ресурсів залежно від виду діяльності та їх напрямку – позитивного та негативного, надходження та вибуття. Звіт про рух грошових коштів містить три розділи: рух грошових коштів від операційної діяльності, інвестиційної діяльності та фінансової діяльності [5]. Кожен із цих розділів дає нам корисну інформацію про ефективність діяльності суб’єкта. Різниця між позитивним та негативним рухом коштів визначається чистим грошовим

поток. Значення показника чистого руху грошових коштів у звіті визначається як окремо за кожним видом діяльності, так і загальним показником чистого руху грошових коштів за період. Залежно від переважання одного з напрямів грошових потоків, він також може бути як позитивним, так і негативним.

Структуру грошових потоків, залежно від позитивного чи негативного руху та виду діяльності, наведено на рисунку 1.

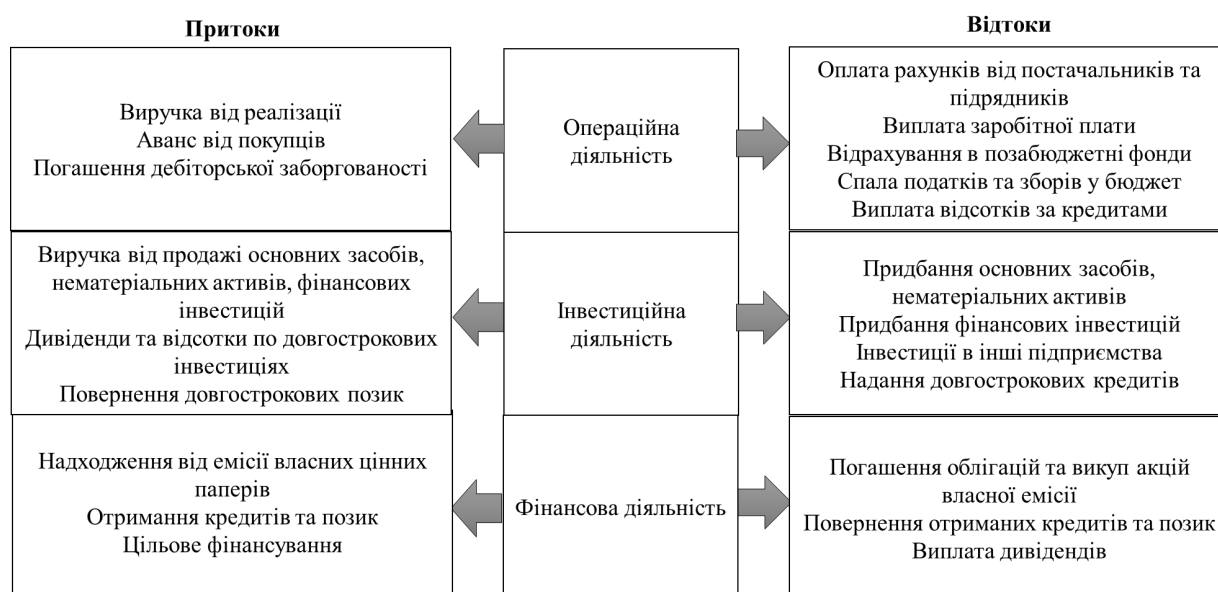

Рис. 1. Структура грошових потоків підприємства

Джерело: розроблено автором

Узагальнюючи різні методики щодо проведення аналізу грошових коштів, можна виділити 2 основних підходи до аналізу звіту про рух коштів – інтерпретаційний аналіз та коефіцієнтний аналіз, які можуть як використовуватися разом, так і використовуватися вибірково для цілей загального аналізу стану грошових коштів та їх потоків [2].

Сутність першого підходу полягає у аналізі даних звітності без використання розрахункових фінансових коефіцієнтів. Його перевагою є концентрація уваги аналітика на абсолютних значеннях, а не на відносних коефіцієнтах, які необхідно додатково розраховувати [2]. Аналіз

здійснюється у межах трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної діяльності з фінансування.

Першим ключовим показником, який потрібно розглянути, є грошові кошти, отримані від операційної діяльності. Це показує, скільки грошей бізнес може отримати від своєї основної діяльності. Отримані грошові ресурси фактично є грошовим прибутком від операційної діяльності. Чистий грошовий потік, отриманий від операцій, необхідно порівнювати з фактично відображеним фінансовим результатом.

Якщо прибуток від операційної діяльності значно перевищує чистий грошовий потік, отриманий від таких операцій, це свідчить про те, що бізнес не в змозі перетворити цей прибуток у готівку, що може призвести до проблем з короткостроковою ліквідністю. При цьому навпаки занадто високе переважання чистого грошового потоку над прибутком також повинно піддаватися розумному скептицизму з боку аналітика, керівника чи інших осіб, що здійснюють аналіз. Зокрема, якщо з таким переважанням відбувається значне збільшення кредиторської заборгованості, це свідчить про значне відстрочення платежів постачальникам, тягар виплати яких може перейти на наступні періоди, що створює додаткові ризики для бізнесу.

Окрім дослідження результатів основної діяльності, при аналізі грошових потоків необхідно дослідити й такі питання [8]:

- чи заробляє компанія від інвестиційної діяльності;
- за рахунок яких коштів компанія здійснює придбання необоротних активів;
- із чим пов'язані коливання сум грошових потоків від фінансової діяльності;
- як впливає емісія акцій та отримання кредитів на грошовий потік підприємства;
- із чим пов'язане придбання акцій інших компаній.

Наступний розділ звіту відображає рух грошових коштів від інвестиційної діяльності. Аналізуючи грошові потоки по даному розділу звіту можна дослідити заробляє чи навпаки витрачає кошти компанія в своїй інвестиційній діяльності. Інвестиційна діяльність, з точки зору бухгалтерського обліку, стосується операцій з руху необоротних активів, вкладання коштів у цінні папери чи інші підприємства, з метою отримання в майбутньому дивідендів, відсотків чи інших матеріальних вигід [5]. Проте у більшості підприємств грошові потоки від інвестиційної діяльності, як правило, обмежені передусім операціями з необоротними активами – їх придбанням чи продажем [9]. Як показує практика, компанії частіше продають активи, які вони ще не повністю амортизували, а також купують нові активи на суму більше, ніж продають [2]. Тому в результаті інвестиційної діяльності, як правило, підприємствам, які не здійснювали інвестування в інші суб’єкти господарювання чи цінні папери, притаманний негативний грошовий потік.

Дещо відмінна ситуація в компаній, які мають дочірні підприємства, вкладають свої кошти в довгострокові цінні папери та придбання інших підприємств, здійснюють надання довгострокових позик іншим суб’єктам тощо. У такому випадку, важливо дослідити основні напрямки інвестування та проаналізувати віддачу від таких вкладень, шляхом порівняння грошових потоків спрямованих на інвестування та фінансових результатів від таких операцій, сум отриманих дивідендів та інших вигід, приведеними такими капіталовкладеннями. Якщо компанія не отримує реальних грошових надходжень від раніше здійснених інвестицій, це свідчить про її неефективність в даному напрямі.

Іншим напрямом руху грошових коштів є фінансування або фінансова діяльність. Відповідно до НПСБО 1 [5], фінансова діяльність стосується усіх господарських операцій, здійснення яких призводить до змін у розмірах та структурі власного та залученого капіталу. Іншими

словами, це операції із залучення грошових коштів задля фінансування потреб підприємства та подальше погашення таких запозичень. Основними джерелами фінансування є отримання внесків від власників підприємства, емісія акцій, випуск облігацій та отримання кредитів й позик від банків та інших суб'єктів, що здійснюють кредитування. Негативний грошовий потік від фінансової діяльності включає виконання зобов'язань за залученими коштами (проценти по кредитах й позиках, дивіденди) та поверненням запозичених коштів.

При аналізі грошових потоків від фінансової діяльності чистий грошовий потік є менш важливим, чим у попередніх видах, адже для стабільної компанії може бути характерний як позитивний, так і негативний потік, залежно від того залучає кошти чи ні компанія в даний момент. Тому виникає необхідність аналізу грошових потоків від фінансування, беручи до уваги іншу інформацію звіту про рух грошових коштів [2].

По-перше, треба розібратися, компанія отримує кредитні ресурси або ж здійснює емісію власних акцій [9]. Залучення додаткових ресурсів для ведення бізнесу є важливим аспектом існування компанії й повна відмова від будь-якого зовнішнього фінансування стримує розвиток компанії, проте, залучаючи додаткове фінансування, потрібно враховувати усі можливі ризики. Вкрай важливо керівництву компанії контролювати співвідношення надходження власного та позикового капіталу, щоб підтримувати фінансову незалежність та прийнятне навантаження з погашення позикового капіталу, при цьому залучати достатні суми фінансування своєї основної діяльності.

Залучаючи довгострокове фінансування, необхідно враховувати майбутні наслідки. Наприклад, отримання позики призведе до підвищення процентних платежів у майбутньому. Крім того, якщо компанія має негативний грошовий потік від операційної діяльності або недостатній для

виконання своїх зобов'язань за позичковим капіталом, при цьому посилюється відтворення коштів з допомогою інших джерел, це створює значні загрози платоспроможності підприємства в майбутньому, що може призвести навіть до банкрутства підприємства [9].

Залучення коштів через збільшення власного капіталу, хоч і є менш ризиковим, але також може призвести до збільшення негативного грошового потоку в майбутньому, оскільки випуск акцій чи загальне збільшення статутного капіталу для неакціонерних товариств призводить до збільшення кількості акціонерів, власників, що, у свою чергу, впливає на структуру загальних виплат дивідендів в майбутньому.

Іншою складовою аналізу стану та руху грошових коштів є розрахунок низки коефіцієнтів, порівняння яких в динаміці та з іншими підприємствами галузі дає змогу більш якісно робити висновки про забезпеченість підприємства грошовими ресурсами.

В таблиці нижче наведено основні коефіцієнти та показники, розрахунок яких допоможе дослідити ефективність політики підприємства щодо управління грошима та їх еквівалентами.

Таблиця 1

Коефіцієнти для аналізу грошових потоків

№	Коефіцієнт	Розрахунок
1.	Коефіцієнт грошового покриття виручки	Відношення грошового потоку від реалізації та доходу від реалізації
2.	Коефіцієнт грошового покриття прибутку	Відношення чистого грошового потоку від основної діяльності та прибутку від основної діяльності
3.	Коефіцієнт ефективності грошових потоків	Відношення позитивного та негативного грошових потоків
4.	Рентабельність витрачених грошових коштів	Відношення фінансового результату до негативного грошового потоку
5.	Коефіцієнт грошового покриття відсотків по кредитах	Сума грошового потоку від операційної діяльності, виплачених відсотків та податків поділена на відсотки сплачені
6.	Коефіцієнт інвестиційного притоку	Грошовий притік від інвестиційної діяльності поділений на суму грошового притоку від

		інвестиційної та фінансової діяльності
7.	Коефіцієнт рентабельності активів по грошовому потоку	Грошовий потік від операційної діяльності поділений на середню вартість активів за рік

Джерело: розроблено автором за даними [1; 2; 3]

Здійснюючи як аналіз відносних, так і абсолютних значень, важливо враховувати специфіку діяльності компанії, вік компанії, обсяги виробництва та інші характеристики [2]. Дані фактори суттєво можуть впливати на грошові потоки на підприємстві. Зокрема, підприємствам, що тільки починають свій розвиток, можуть притаманні високі обсяги залученого фінансування та відносні малі грошові потоки від основної діяльності, зрілі підприємства більш охоче вкладають свої кошти в інвестиційну діяльність тощо. Впливають на грошові потоки багато й інших факторів, врахування яких надзвичайно важливе при здійсненні аналізу грошових коштів та їх потоків.

Висновки та пропозиції. Грошові кошти – основний ресурс будь-якої компанії. Якісний аналіз грошових ресурсів є запорукою стабільності та платоспроможності підприємства. Основним джерелом, який потребує уваги з боку керівництва та аналітиків при цьому є фінансова звітність, зокрема звіт про рух грошових коштів, який часто є осторонь при проведенні аналізу. Тому вкрай важливо компаніям більше уваги звертати на показники даної форми звітності, порівнюючи та аналізуючи їх з використання різних підходів та практик, зокрема тих, що описані в даній статті.

Література

1. Голованенко М. В., Головка В. І., Головка І. В., Дерун І. А., Цибульник М. А., Шарманська В. М., Шарманська С. О., Филюк Г. М. Економічний аналіз: [підручник]. З заг. ред. Г. М. Филюк, В. І. Головка. К.: ВЦ «Академія», 2021. 880 с.

2. Езерская О. О чем молчит денежный поток. Анализ и учет на предприятии. 2005. № 3. С. 28-36.
3. Кучер О. В., Сахно А. А. Система показників, що характеризують рух грошових коштів ресурс. Молодий вчений. 2014. № 6(1). С. 154-157.
4. Мельничук Г. С. Теоретичні аспекти аналізу грошових активів підприємства. Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2018. Вип. 2. С. 222–236.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290.
7. Томчук О. Ф. Звітність про рух грошових коштів як елемент інформаційного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2019. Вип. 28. С. 368–375.
8. Особливості аналізу руху грошових коштів. О. І. Хроленко, Т. П. Лободзинська. Східна Європа: економіка, бізнес та управління». 2017. Вип. 3. 354-358.
9. Analysing a statement of cash flows. ACCA : веб-сайт. URL: <https://www.accaglobal.com/ie/en/student/exam-support-resources/fundamentals-exams-study-resources/f7/technical-articles/analysing-cashflows.html>